

SOBRE LES ESTRUCTURES

Amics d'ANCORA: Us suposo una mica alleugerits de turistes i, per tant, ben disposats a concentrar-vos uns moments entorn del problema que presenta la teoria de les estructures econòmiques i mentals de què us parlava en la meua carta anterior. Els turistes són importants, ho reconec, mal sigui com a tema de periodisme estiuenc. Adhuc serveixen per a muntar estadístiques sobre els pams quadrats de sorra que us defruïten quan s'escaliven al sol. Però concediu-me que no solament hem de preocupar nos pels nostres afers — i ja és sabut que sobre el turisme podríem parlar seriosament anys i panys —, sinó també per les idees que cal tenir en el magí per sortir de casa i no ensopegar a la primera cantonada. Anem, doncs, de dret a les estructures, i a veure si ens entenem sobre els punts concrets que plantegen.

La vida social és quelcom difícil de copsar. Durant més d'una centúria, per no anar més enllà, hom ha emprat generalment la paraula «classe» a per intentar definir les seves divergències externes i internes. Encara avui l'expressió classe social està a la punta de la llengua de tothom. Hi han classes elevades, classes mitjanes i classes inferiors: aristòcrates, burgesos i obrers, en altra terminologia. Aquesta divisió no és moderna. En el nostre país, la trobem des del floriment urbà medieval, expressada en una forma clara i directa: ma major, mà mitjana i mà menor. Això vol dir que encara és un regust de l'època feudal, batejat emfàticament pels sociòlegs del segle XIX amb els records llegats per l'erudició històrica. Les classes de la societat romana foren transferides sense pensar-s'hi gaire a un cert estat de la societat moderna, que derivava de l'Edat Mitjana i que la revolució industrial havia enfortit. La cosa tingué certa gràcia; millor dit, molt poca gràcia. I això perquè fou facilíssim als demagogs de torn de plantejar el fet de la dinàmica social com a una lluita de les classes inferiors contra les superiors: eliminada l'aristocràcia per la burgesia, arribaria el moment que aquesta ho seria pel proletariat, i com si-

gui que no existia, en aparença, altra classe inferior, s'hauria arribat a la societat final, justa i homogènia, somniada i desitjada per tots els idealistes, que comprenen des dels homes de bona fe als evidents cataclismaris.

Aquesta visió, tan senzilla com la senyoreta que es quedava a casa a fer mitja, ha produït l'enrenou que ja sabeu. Als homes els plau de barallar-se per qüestions esquemàtiques, que són les que entenen. Els uns lluiten pel blanc i els altres pel negre; després resulta que la cosa és de cafè amb llet. En això, confessem-ho, tots pequem diàriament, i de quina manera. Es llei de la humanitat i no sabríem com modificar-la. Però en el problema precís de les classes socials, ens sembla que ha arribat el moment de desvirtuar una de les fantasmes que encara ceguen moltes mirades i de posar els fets sociològics sota la llum del modern realisme científic.

La noció de classe social, entesa com l'acabem d'explanar, és d'un infantilisme bàrbar. El concepte de la societat en forma de tres matalassos, l'un damunt els altres, és absolutament primitiu. No dona idea de la complexitat de la vida, ni de les funcions i organització de les multituds. En l'era atòmica cal ésser més espabilats i cercar una visió més pregona del món que ens és a l'entorn. Així ha anat sorgint a poc a poc la teoria de l'estructura social.

El mot estructura, amb les altres dues formes que l'acompanyen, infraestructura i superestructura, no és molt plaent als que veiem com la vida es diversifica en mil formes, rega centenars de cloells i es modifica a cada moment sota l'impacte de noves realitzacions humanes. Ens és molt difícil d'acceptar-lo com a testimoni operant de l'enorme potencial que representa la biologia de la nostra espècie. Però entre el concepte de classe i el d'estructura hi ha un abís de perfeccionament. La classe parteix la societat en compartiments impermeables i refractaris, antagònics per naturalesa. L'estructura, en canvi, ens parla d'articulacions vitals, de sistemes gariglio-

nars dispersos a través de la societat, de muntatges enfondits en la subconsciència històrica, de formes adherides a la manera d'ésser de l'home a través de la seva conquesta del pa i de la llibertat espiritual. Es un sistema de comprendre la societat que explica molt millor que el de la simple classe social la dinàmica de la història i justifica plenament els horitzons de l'home actual.

No sé si he estat tan clar com hauria volgut. A vegades les paraules són rebels a deixar-se significar. Però em sembla que podem continuar entenent-nos si resumeixo el concepte d'estructura social com el sistema d'articulacions que juneixen els homes a cada generació des del doble punt de vista econòmic i mental.

Ara sí que crec que podrem avançar de pressa pel camí de la teoria de les estructures. Es com si descabdellessim pel bon fil. De la definició d'estructura es deriva un fet capitalíssim: que no hi ha una sola estructura econòmic-social, que es pugui muntar i desmuntar pel camí dels valors materials, sinó que està aparionada amb una estructura mental a vegades paral·lela i d'altres absolutament imbricada. Això vol dir, si no m'erroro, que la Història no es desvia de sobte pel simple canvi estructural econòmic, perquè roman el quadre de les relacions mentals, d'una resistència infinitament superior a l'articulació material. I en segon lloc, s'en desprenen altres conceptes bàssics: l'existència d'estructures particulars diferenciades, la supervivència d'estructures envellides, la formació de noves articulacions socials, el xoc de l'estructura per a modificar la infraestructura, el recobriment de les articulacions veres per una superestructura endogaladora, etc.

D'aquestes darreres variacions, us en parlaré en una propera carta. Però si m'escrivíssiu quelcom sobre el que ja us porto dit, m'aplanaríeu ben segur la lletra.

Amics d'«Ancora», continueu manant,

J. Vicens i Vives

Roses, 30 d'Agost de 1958